

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та
адміністрування
Кафедра менеджменту та адміністрування

РОБОЧА ПРОГРАМА
(БК 15 Управління ризиками у розвитку територій)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

 О.М.Руденко
(підпис) (прізвище та ініціали)

« ____ » _____ 2025 р.

Розробник (-и): Повна С.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та адміністрування
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання) (підпис)

Робочу програму навчальної дисципліни обговорено на засіданні кафедри менеджменту та адміністрування

(назва кафедри)

Протокол від «21» січня 2025р. №2

Узгоджено з гарантом освітньої програми: О.С.Лашук
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Загальна інформація про дисципліну.

Тип дисципліни	вибіркова
Мова викладання	українська
Рік навчання та семестр	третій рік, п'ятий семестр ОПП «Публічне управління та адміністрування», рівень перший (бакалавр)
Викладач (-і)	Повна Світлана Вікторівна, к.е.н., доцент
Профайл викладача (-ів)	https://pumo.stu.cn.ua/wp-content/uploads/2023/09/profil-vykladacha_povna.pdf
Контакти викладача	spovna@stu.cn.ua

2. Анотація курсу. Курс „Управління ризиками у розвитку територій” призначений для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

3. Мета та цілі курсу. Метою викладання навчальної дисципліни „Управління ризиками у розвитку територій” є формування системи знань та навичок, необхідних для управління ризиками у розвитку території.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти (ЗВО) має набути або розширити наступні загальні (ЗКх) та фахові (ФКх) компетентності, передбачені освітньою програмою:

ЗК03. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК14. Здатність щодо ініціативності, відповідальності та навичок до безпечної діяльності відповідно до майбутнього профілю роботи, галузевих норм і правил, а також необхідного рівня індивідуального та колективного рівня безпеки у надзвичайних ситуаціях.

ФК03. Здатність забезпечувати дотримання нормативно-правових та морально-етичних норм поведінки

ФК09. Здатність впроваджувати інноваційні технології

ФК10. Здатність до дослідницької та пошукової діяльності в сфері публічного управління та адміністрування

4. Результати навчання. Під час вивчення дисципліни ЗВО має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання (ПРН), передбачені освітньою програмою:

ПРН01. Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства.

ПРН08. Розуміти та використовувати технології вироблення, прийняття та реалізації управлінських рішень.

ПРН09. Знати основи електронного урядування.

ПРН12. Уміти налагодити комунікацію між громадянами та органами державної влади і місцевого самоврядування.

ПРН16. Використовувати дані статистичної звітності, обліку та спеціальних досліджень у професійній діяльності.

ПРН17. Вміти проектувати системи публічного управління на різних рівнях влади відповідно до тенденцій соціально-економічного розвитку та стандартів електронного урядування.

5. Пререквізити. -

6. Обсяг курсу. 3 кредити (90 годин)

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	16
Практичні заняття	14
Самостійна робота	60
Індивідуальне завдання – розрахунково-графічна робота	
Всього кредитів – 3	

Форма проведення занять: лекційні, практичні заняття, самостійна робота – з використанням системи дистанційного навчання Moodle, літератури.

7. Тематика курсу.

Змістовий модуль 1. Сутність ризику та ризик-менеджменту

Тема 1. Ризик як об'єкт управління

Сутність ризику як об'єкту управління. Управління ризиками як наука (ризикологія) та практика (ризик-менеджмент). Об'єкт рискології. Сутність ризику і невизначеності. Причини невизначеності. Особливості ризику.

Науково-теоретичні передумови управління ризиками. Визначення терміну «управління ризиком» в міжнародних стандартах. Визначення терміну “управління ризиком” в нормативно-законодавчих актах України. Переваги застосування ризик-менеджменту. Життєвий цикл ризикової ситуації. Класифікаційна система ризиків

Тема 2. Основні концепції ризик-менеджменту

Ризик як невід’ємна складова підприємницької діяльності. Ключові аспекти запровадження системи управління ризиками. Переваги використання ризик-менеджменту. Система евристичних правил ризик-менеджменту

Концепції прийнятності ризику, ризик-апетиту та толерантності до ризику. Модель ALARP. Елементи концепції ризик-апетиту. Методи визначення ризик-апетиту. Ментальні пастки, що перешкоджають застосуванню ризик-менеджменту керівниками.

Змістовний модуль 2. Методи аналізу ризиків

Тема 3. Методичні засади аналізу ризиків

Види аналізу ризиків. Оцінка ризиків. Види оцінки та аналізу ризиків. Апріорний стратегічний аналіз. Оперативно-тактичний аналіз. Апостеріорний системний аналіз.

Загальні підходи та алгоритм оцінки ризиків. Цілі аналізу. Ступінь ризику. Шкала для визначення ступеня ризику. Міра ризику.

Огляд основних методів аналізу ризиків. Якісний (логічний) аналіз ризику. Кількісний аналіз ризику

Тема 4. Кількісні методи аналізу та оцінки ризиків

Основні методи кількісного оцінювання (вимірювання) ризиків. Необхідність вимірювання ризику. Принципи кількісної оцінки ризику

Статистичні методи оцінювання ризиків. Показники ризику в абсолютному вираженні. Ризик як міра мінливості результату. Показники ризику у відносному вираженні.

Тема 5. Експертні методи аналізу та оцінки ризиків

Якісний аналіз ризиків. Різні формати карт ризиків. Паспорт ризику. Ключові індикатори ризику. Реєстр ризиків.

Методи експертного оцінювання ризиків. Вимоги до експертів. Типи процедур щодо отримання експертної інформації. Анкетування. Інтерв'ювання. Мозкова атака (шторм). Метод Дельфі. Оцінювання узгодженості суджень експертів. Деякі психологічні помилки при проведенні експертного оцінювання ризиків.

Тема 6. Моделювання та аналіз ризиків інвестиційних проектів

Урахування ризику в ставці дисконту. Аналіз чутливості. Алгоритм проведення аналізу чутливості. Аналіз сценаріїв. Аналіз дерева рішень. Структура дерева рішень. Аналіз показників граничного рівня. Імітаційне моделювання ризиків.

Змістовний модуль 3. Підходи до управління ризиками

Тема 7. Підходи та методи управління ризиками

Ризик-орієнтоване управління підприємством. Документація підприємства з ризик-менеджменту. Перешкоди поширення ризик-орієнтованого управління.

Методи реагування на ризик. Ухилення від ризику. Прийняття ризику. Розподіл та аутсорсинг ризику. Попередження ризику. Зниження ступеня ризику.

Підходи до вибору методів реагування на ризик.

Тема 8. Стандарти організації ризик-менеджменту

Порівняльна характеристика стандартів управління ризиками ISO 31000:2018 та COSO ERM. Основні положення ISO 31000:2018. ДСТУ 31010:2013 Керування ризиком. Методи загального оцінювання ризиків. Основні положення COSO ERM.

8. Система оцінювання та вимоги

Загальна система оцінювання курсу	Рейтингове оцінювання за 100-бальною системою: поточний контроль – 70 балів (захист практичних робіт, результати тестових завдань з кожного змістового модуля). Підсумковий контроль – 30 балів (екзамен).
Вимоги до РГР, КР, КП тощо	Розрахунково-графічна робота складається з розрахунку ризику за вихідними даними
Практичні (лабораторні) заняття	Кожне практичне заняття оцінюється максимально у 5 балів за умови виконання індивідуального завдання та захисту практичної роботи
Умови допуску до підсумкового контролю	ЗВО допускається до екзамену за умови захисту всіх практичних робіт і здачі модульних контролів. У разі, якщо протягом семестру ЗВО не набрав 30 балів, то йому дозволяється перескладання модульних контролів, які носять тестовий характер.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю		Кількість балів
Змістовий модуль 1. Сутність ризику та ризик-менеджменту		
1	Виконання практичних робіт	0-10
2	Поточний контроль	0-10
Змістовий модуль 2. Методи аналізу ризиків		
1	Виконання практичних робіт	0-15
2	Поточний контроль	0-15
Змістовий модуль 3. Підходи до управління ризиками		
1	Виконання практичних робіт	0-10
2	Поточний контроль	0-10
Усього поточний і проміжний модульний контроль		0-70
Семестровий контроль (Екзамен)		0-30
Разом		0...100

Шкала оцінювання результатів навчання

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (диференційований залік)	
		для екзамену (диференційованого заліку), курсового проєкту (роботи), практики, атестації	для заліку
90 – 100	A (відмінно)	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	добре	
75-81	C (добре)		
66-74	D (задовільно)	задовільно	
60-65	E (достатньо)		
0-59	FX (незадовільно)	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання

9. Обладнання та програмне забезпечення -.

10. Політики курсу. У випадку, якщо здобувач протягом семестру не виконав у повному обсязі всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані практичні роботи або не набрав мінімально необхідну кількість балів (30), він не допускається до складання заліку під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому [«Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів НУ «Чернігівська політехніка»»](#). Повторне складання заліку з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється. У випадку повторного складання заліку всі набрані протягом семестру бали анулюються, а повторний залік складається у вигляді тестування.

До загальної політики курсу відноситься дотримання принципів відвідування занять у відповідності до затвердженого розкладу, а також вільного відвідування лекційних занять для осіб, які отримали на це дозвіл відповідно до [«Порядку надання дозволу на вільне відвідування занять здобувачам вищої освіти НУ «Чернігівська політехніка»»](#). Запорукою успішного вивчення дисципліни є активність та залучення під час проведення практичних та лекційних занять – відповіді на запитання викладача (як один з елементів поточного контролю), задавання питань для уточнення незрозумілих моментів, вирішення практичних завдань. Консультації відбуваються в аудиторіях університету у відповідності до затвердженого розкладу або ж особистих чи групових консультацій (через вбудований форум) на сторінці курсу в системі дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка».

Політика дедлайнів

Своєчасність здачі практичної роботи оцінюється в 1 бал за кожен практичну роботу. Своєчасність здачі розрахунково-графічної роботи оцінюється в 2 бали. Відповідно, максимальна оцінка за невчасно здані роботи зменшується на зазначену кількість балів. Виключенням може бути наявність поважних причин несвоєчасної здачі зазначених робіт (хвороба, участь в зазначений час в інших видах навчальної, наукової чи організаційної роботи, офіційна робота за фахом тощо).

Політика користування ноутбуками / смартфонами

Прохання до здобувачів тримати смартфони переведеними у беззвучний режим протягом лекційних та практичних занять, так як дзвінки, переписки та спілкування у соціальних мережах відволікають від проведення занять як викладача, так й інших здобувачів. Ноутбуки, планшети та смартфони не можуть використовуватися в аудиторіях під час занять та під час проведення підсумкового контролю (за виключенням проходження тестового контролю в системі Moodle).

Політика заохочень та стягнень

За результатами навчальної, наукової або організаційної діяльності здобувачів вищої освіти за курсом їм можуть нараховуватися додаткові бали – до 10 балів, у залежності від вагомості досягнень. Види позанавчальної діяльності, за якими здобувачі вищої освіти заохочуються додатковою кількістю балів: участь у міжнародних проектах, наукові дослідження, тези, участь у науково-практичних конференціях, винаходи, патенти, авторські свідоцтва за направами курсу.

Політика академічної доброчесності

Академічна доброчесність повинна бути забезпечена під час проходження даного курсу, зокрема при виконанні практичних та контрольної робіт (принципи описані у [Кодексі академічної доброчесності НУ «Чернігівська політехніка»](#)). Списування під час проміжного та підсумкового контролів, виконання практичних завдань на замовлення, підказки вважаються проявами академічної недоброчесності. Від усіх слухачів курсу очікується дотримання академічної доброчесності у зазначених вище моментах. До здобувачів вищої освіти, у яких було виявлено порушення академічної доброчесності, застосовуються різноманітні дисциплінарні заходи (включаючи повторне проходження певних етапів).

Правила перезарахування кредитів

Кредити, отримані в інших закладах вищої освіти, а також результати навчання у неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути перезараховані викладачем у відповідності до положення [«Порядок визначення академічної різниці та перезарахування навчальних дисциплін у НУ «Чернігівська політехніка»](#)». Визнання результатів навчання у неформальній освіті розповсюджується на окремі змістові модулі (теми) навчальної дисципліни.

11. Рекомендована література.

1 Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 31.07.2023 № 627 Про затвердження Порядку управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру та пожеж <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1397-23#Text>

2. Хандога Ю. В., Григорук І. І. (2024). Міжнародний досвід управління ризиками в умовах децентралізації. Регіональна економіка, №2. https://re.gov.ua/re202402/re202402_140_HandohaYuV,HryhorukII.pdf

3. Оцоколич В. Як створити та впровадити систему управління ризиками на підприємстві? LIGA ZAKON. https://biz.ligazakon.net/analytics/231384_yak-stvoriti-ta-vprovaditi-sistemu-upravlnnya-rizikami-na-pdprimstv

4. Управління ризиками [Електронний ресурс] : навчальний наочний посібник для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» / М. О. Кравченко, К. О. Бояринова, К. О. Копішинська. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. – 432 с. <https://ela.kpi.ua/items/bf47e3e2-a76e-4096-9647-85aa0d36f486>

5. Кущик А. П. Управління ризиками : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 119 с. <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/19178/1/0057681.pdf>

6. Управління ризиками. Методичні вказівки до виконання розрахункової роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «075 Маркетинг» освітньої програми «Бізнес-маркетинг та інтернет-комунікації» / Укл.: Вербицька А.В., Бабаченко Л.В., Чийпеш Н.М. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. – 20 с https://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/27787/4891%20%D0%9C%D0%B5%D1%82_%D0%A0%D0%A0_%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%B8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

7. Halyna Samiilenko, Nataliia Ivanova, Iryna Shaposhnykova, Lidiia Vasylchenko, Iryna Solomakha, **Svitlana Povna** (2021). Corruption as a Threat to Economic Security of the Country. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, 21(12) pp 316-322 (Wos) URL http://paper.ijcsns.org/07_book/202112/20211244.pdf

8. Ivanova, N., Ivanets, S., Krylov, D., Kharchenko, Y., **Povna, S.**, & Bondarenko, A. (2023). Digital Technologies and Project Management as the Basis of Competitiveness of the Distance Business Education // *Revista De La Universidad Del Zulia*, 15(42), 466-490. <https://produccioncientificaluz.org/index.php/rluz/article/view/41384/47731>

9. **Повна С. В.**, Шабардін Д. В. Управління змінами: порівняння східних та західних теорій менеджменту. *Науковий вісник Полісся*. 2024. № 1(28). С. 246-259. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-1\(28\)-246-259](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-1(28)-246-259)

10. **Повна С.** Трансформація галузевої структури економіки України у повоєнний період. *Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал*– Чернігів: ЧНТУ, 2023.– № 3 (35). С.7-20. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3\(35\)-7-25](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-7-25)

11. Олифіренко Ю., **Повна С.**, Біланенко О. Цифровий маркетинг і логістика в адаптивному управлінні інноваційним розвитком підприємств. *Науковий вісник Полісся: науковий економічний журнал*. – 2022. №2(25). С.240-250. <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/277455>

12. **Повна С.**, Бондаренко А. Електронна комерція як інструмент подолання системних криз розвитку підприємств у сучасних умовах господарювання. *Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал*– Чернігів: ЧНТУ, 2024.– № 3 (39). <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/318840>